

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Qvæst 1. Quid sit forma substrantialis, & an detur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

DISPUTATIO IV.

DE FORMA SUBSTANTIALI.

MULTIPLEX est forma, vna artificialis, altera naturalis; illa acquiritur per artē, hæc per naturā, & diuiditur in substantialem, quæ est substantia, & accidentalem, quæ est accidens. *Rursus* forma substantialis diuiditur in intrinsecā, quæ intrinsece componit substantiā, & extrinsecā, per quam intelligitur causa exemplaris, quæ intrinsece non componit substantiam, respectu cuius dicitur forma. Denique forma substantialis intrinseca est duplex, vna Metaphysica, quæ non distinguitur realiter à re, cuius est forma, aut si distinguitur, non est ratio distinguendi rem, cuius est forma, specificè aut essentialiter ab aliis rebus: quod addo propter existentiam; quæ quamuis esset distincta realiter, à re, esset tamē forma metaphysica ipsius. Alia Physica, quæ realiter distinguitur à re, cuius est forma, & constituit illam, seu facit cum illa rem essentialiter distinctam ab aliis rebus, vocaturque communiter forma informans, quia materiam quæ est altera pars compositi physici, intrinsece informat, & eam sic informando, constituit totum: & de hac forma; quia est vnum ex principiis corporis naturalis hic agitur.

Eam autem antiqui variis nominibus appellauere. *Pythagoras* eam vocabatur *vnū*, quod materiam, quæ communis est ad multas species, determinaret ad vnā; *Tymæus* apud *Platonem*, *mentem* propter similitudinem quam habet cum mente diuina, nam vt multiplex & mira rerum omnium materialium varietas à mente diuina efficienter, ita à forma prouenit formaliter, & hac etiam de causa vocabatur à *Platonis* *diuina soboles*, *Plato* ipse nonnunquam *similitudinis* & *effigies idearum* in mente diuina existentium, & nonnunquam etiam *embras*, quia non imitantur istas ideas nisi imperfectè, eo quod res in mente diuina perfectius esse habent, quàm in seipsis. *Aristoteles* aliquando *pulchrum*, quod conferat rebus pulchritudinem; aliquando *optimam*, quod ipsam maxime appeteret materia; aliquando *finem*, quia eam maxime intendunt agentia naturalia; aliquando *quidditatis rationem*, seu quod quid est rei, quod esset præcipua pars compositorum naturalium, & ratione cuius solummodo haberent inter se distinctionem specificam. Alij *terminum*, quod materiam ex se indeterminatam determinat ad certam speciem. Alii *characterem*, quod per eam cognoscatur differentia specifica compositorum. Alii *exemplar*, quod vt exemplar propositum artifice determinat ipsum ad certum opus, ita forma determinat agentia naturalia ad certas operationes.

QVÆSTIO I.

Quid sit forma substantialis, & an detur.

2. **Q**UIA in hac quæstione nulla est controuersia inter Peripateticos, non erant enumerandæ sententiæ illæ, sed veritas ipsa simpliciter proponenda duabus conclusionibus.

CONCLUSIO I.

Bene describitur forma substantialis esse substantia incompleta nata actuare materiam, faciendo cum ipsa vnum per se. Hæc in re est communis, & patet, quia omni & soli conuenit, & declarat naturam formæ, vt distinguitur ab omni alia re. Dicitur *substantia incompleta*, vt distinguitur à toto composito completo, & accidentibus. Dicitur *nata actuare materiam*, vt distinguitur ab ipsa materia, cum qua conuenit in ratione substantiæ incompletæ. Dicitur *faciendo cum ipsa vnum per se*, vt

ostendatur quid sit ista actiatio, nihil enim est aliud quam determinatio materiæ ad compositum constituendum.

CONCLUSIO II.

3. *Dantur forme substantiales.* Hæc est communissima cum Philosopho hic contra quosdam antiquos, & eam etiam negare debent quotquot negant materiam primam: si enim hæc non detur, non dabitur forma ipsam actians.

Probari solet communiter, quia alias non darentur composita substantialia: sed hoc est falsum, ergo. Hæc probatio non sufficit, nisi probetur minor, quæ ab aduersariis sine dubio negaretur.

Probari posset secundo, quia alias non darentur generationes substantiales: sed hoc est absurdum. Hæc etiam probatio similiter peccat ac præcedens, indiget enim probatione minoris, quam negarent aduersarij.

Probatum tertio, quia datur materia, quæ est pura potentia, & appetens formam substantialem, vt probauimus disputatione præcedenti: ergo datur etiam forma substantialis perficiens ipsam. Hæc petit manifeste principium, quia supponit dari formam substantialem: quia si forma non daretur, materia prima non daretur sub conceptu substantiæ incompletæ, & appetentis formam, nec disputatione præcedenti probatum est materiam primam dari sub tali conceptu, nisi supponendo quod darentur forme substantiales, quod suppositum huc probandum remissum est, nec hic propterea supponi potest, sed probari. Probatum quidem est dari aliquid commune subiectum primum, quod sit in re producta de nouo & in re corrupta: sed illud habere rationem entis substantialiter incompleti, ac perfectibilis per aliam substantiam incompletam non tam est probatum quam suppositum, nec probari potest nisi probando dari formam; vnde non debet assumi tanquam principium ad probandum formam.

Probatum quarto, quia certum est experientia aliqua accidentia aliquibus rebus conuenire connaturaliter, & disconuenire aliis rebus: calor enim conuenit igni, & disconuenit aquæ, vt colligitur ex eo, quod non conueniat aquæ, nisi ab extrinseco agente, quo semoto reducit se ad pristinum frigus reiciendo calorem; ergo debet esse in illis rebus aliquid, ratione cuius hoc accidat; cur enim esset disconueniens aquæ, quod non est disconueniens igni, nisi esset aliquid in aqua quod non est in igne? sed illud non est commune subiectum illud quod reperitur in aqua & igne, vt manifestum est, ergo debet esse aliquid aliud: sed illud aliud est, quod vocamus formam substantialem, ergo datur forma substantialis.

Dices illud aliud esse accidens, & non aliquid substantiale, quod probatur, quia est in materia prima seu communi illo subiecto, ac dependens etiam ab illo in esse & fieri, non minus quam accidens est in subiecto ergo est accidens non minus quam ipse calor, & consequenter non potest esse substantia nec completa, nec incompleta. Hæc est maxima huius rei difficultas.

5. *Respondent aliqui*, non esse accidens, quia licet sit in alio, non tamen est in alio per inhætionem, sed per informationem.

Et si quaratur, cur non sit in alio per inhætionem. *Respondent*, quia facit cum materia vnum per se, & quia est in per se potentia ad illud: quod autem est in alio per inhætionem, non facit cum ipso vnum per se, nec ipsum est in per se potentia ad illud, & hinc accidentia non faciunt cum suis subiectis vnum per se.

Contra, quia ideo facit cum illo, in quo inest, vnum per se, nec est in ipso per inhætionem, & subiectum est in per se potentia ad illud, quia est substantia incompleta: ergo antequam cognoscatur facere vnum per se cum illo subiecto, debet cognosci quod sit talis substantia; quod est id, quod modo examinari debet: vnde in hac etiam ratione petitur principium, quia supponitur id, quod est probandum.

Mm

Alij

Alii respondent, ideo illud non posse esse accidens, quia aduenit enti, quod est in potentia, & non actuatum per aliam formam, accidens autem aduenit enti actuato per aliam formam.

Contra, quia quantitas est accidens, & tamen secundum satis communem sententiam non aduenit enti actuato per aliam formam: ergo non est de ratione accidentis aduenire enti actuato alia forma.

Deinde, secundum Scotistas anima aduenit enti actuato per aliam formam, etiam substantialem, & tamen est substantialis: ergo non est de ratione formae substantialis aduenire enti non actuato per aliam formam, & consequenter ex eo, quod aliqua forma adueniat enti actuato alia formā, aut non actuato, non potest colligi, quod sit, vel non sit substantiale; Præterea vnde colligitur, quod illud, quod aduenit enti non actuato, non potest esse accidens & inherere ipsi, quemadmodum intellectio, quæ aduenit Angelo, qui est ens non actuatum forma aliqua, inheret ipsi, & est accidens?

7. *Auersus* dicitur illud non esse accidens, quia respicitur à materia seu subiecto illo communi primario, & non ut aliquid ordinatum per se ad aliam formam, forma autem accidentalis respicitur à materia secundario, & tanquam aliquid ordinatum ad aliam formam.

Contra, quia forma corporeitatis, quæ præter animam est in viventibus, ordinatur ad ulteriorem formam, nimirum ad animam, & tamen secundum veriorum Scotistarum sententiam est substantialis: ergo ordinatio illa non impedit substantialitatem.

Deinde vnde colligitur, quod aliquid existens in alio, & non ordinatum ad ulteriorem formam non sit accidens tam bene, quam alia accidentia, quæ ordinantur ad ulteriorem formam? quod enim sic ordinantur, vel non ordinantur, videtur esse impertinens ad accidentalitatem aut substantialitatem, nisi velimus hanc rem difficillimam reducere ad quæstionem de nomine.

Dices formas, quæ non sunt ulterius ordinabiles, esse altioris ordinis, atque adeo posse esse substantiales.

Contra, quia vel intelligitur per hoc, quod sunt altioris ordinis, ut extrahantur extra genus accidentis, & hoc est petere manifeste principium: vel intelligitur esse altioris ordinis, id est perfectioris naturæ, & hoc non impedit quod essent accidentia, quia intra genus accidentis possunt esse, & sunt de facto alia aliis perfectiora.

Confirmatur primo, quia materia prima, quamuis sit ordinata ad aliam formam, & ulteriorem perfectionem, adhuc est substantialis: ergo ordinatio illa non impedit substantialitatem.

Confirmatur secundo, quia intellectio non videtur ordinata ad ulteriorem formam, & tamen est accidens.

Dices esse ordinatū ad habitū. *Contra*, quia prima apprehensio, & visio ocularis non est ordinata ad habitū, & tamē sunt accidentia: ergo ordinatio illa non facit ad res.

8. *Alii respondent* colligi, quod illud non sit accidens, quia non præsupponit aliam formam, ex cuius vi particulariter sequatur; omne autem accidens præsupponit in obiecto talem rationem.

Contra, quia relationes extrinsecus aduenientes, Vbi, Situs, Quando, non præsupponunt in subiectis aliquam formam, ex qua sequantur; nec calor in aqua; & tamen sunt accidentia: ergo non præsuppositio talis formæ non arguit substantialitatem.

9. *Melius ergo respondetur* formam substantialem esse illam, quæ non præsupponit aliquam aliam, ex qua sequatur, aut producatur, & est principium aliquarum aliarum formarum conseruatorum totius compositi constati ex ipsa & subiecto in quo recipitur; vnde cum illud, ratione cuius conueniat aquæ frigus; & disconueniat ipsi calor, sit aliqua forma, quæ non sequatur ex forma præuia, & est principium aliquarum formarum consentanearum, ac conseruatorum totius compositi ex ipsa, & suo subiecto, propterea debet dici forma non accidentalis, sed substantialis: ex experientia autem præmissa in probatione constat dari huiusmodi, ergo constat dari formam substantialem.

Cur forma
quæ dicitur
substantialis non
accidens.

Et si queratur, vnde colligatur quod forma talis debeat esse substantialis potius quā accidentalis, *Respondetur*, id colligendum ex communi acceptione formæ substantialis. Et hæc doctrina confirmari potest ex dictis in Logica disputatione de Accidenti ut sic, in prædicamentis.

10. *Probat*ur quinto conclusio, quia certum est lignum & aquam substantialiter differre, ergo differunt in aliquo substantiali: sed non differunt in subiecto communi, quod in utroque reperitur, ergo in alio substantiali: sed illud aliud est forma substantialis, ergo datur talis forma.

Confirmatur, quia differunt plus quam res alba & nigra: sed hæc differunt essentialiter in aliquo accidenti: ergo illa differunt in aliquo substantiali.

Confirmatur secundo: quando ex re alba fit nigra, aut ex calida frigida, non dicitur ipsa res alba aut calida destrui, & frigida ac nigra generari; nec dicitur aliam esse rem iam ab illa, quæ fuit ante: sed quando ex ligno fit ignis, dicitur destrui lignum, & ignis generari, & alia esse rem ab illa, quæ fuit ante: sed ratio huius non potest esse alia quā quod, quando ex re frigida fit calida, non destruitur aliquid substantiale, sed aliquid accidentale; quando vero ex ligno fit ignis destruitur aliquid substantiale: sed illud substantiale non est subiectum commune, ergo præter illud subiectū commune datur aliud substantiale: illud autem est, quod vocamus formam substantialem: ergo datur forma substantialis.

Confirmatur tertio, quia certum est dari animam rationalem, quæ est forma substantialis, tum quia per se potest connaturaliter existere absque subiecto, quod non est verum de vilo accidenti; tum quia id definitum est in tertio Lateranensi Concilio sub Leone X. *sect. 8.* & *Clement. vnicade summa Trinitate*: ergo non solum datur forma substantialis, quæ est anima, sed alia formæ substantiales in cæteris rebus. Consequentia quoad primam partem est euidens. Probat quoad secundam, quia aliæ cæteræ res per se existentes, v.g. lignum & lapis, essent entia incompleta substantialiter, constarent enim substantialiter sola materia prima, sed materia prima est substantia incompleta, aliās non posset aduenire ipsi forma substantialis animæ.

11. *Arriaga disput. 3. sect. 1. num. 2.* putat hoc argumentum non esse efficax, quia dubitari posset an materia prima, quamuis sit quid incompletum, manere tamen possit absque suo complemento, quandoquidem anima ipsa rationalis, quamuis sit quid incompletum, manet tamen absque suo complemento post mortem hominis. Sed argumentum tamen, hoc non obstante, habet vim, quia quidquid sit an manere possit vel maneat aliquando naturaliter materia absque forma; tamen absurdum est, quod esset incompleta in omnibus aliis rebus, & quod non nisi solo homine compleatur, & consequenter admittendum est dari alias formas substantiales præter animam rationalem, quod est intentum huius argumenti. Et sane quantum ad rationem naturalem eadem est ratio colligendi, quod materia compleatur in homine, per formam substantialem, & quod compleatur in aliis animantibus, etiam in aqua & igne per talem formam; vnde si ex fide hebetur quod sic compleatur in homine, argumento Theologico optimo colligi potest, quod similiter cōpleatur in aliis entibus.

12. *Idem num. 3.* opponit aliam difficultatem contra hanc confirmationem, nepe quod non sequeretur alias res esse substantialiter incompletas, quamuis constarent sola materia prima, quia materia prima posset esse substantia completa, quamuis in homine cōpleretur ulterius per animam rationalem, quemadmodum Verbum diuinum, licet sit completum, potest tamen facere vnum per se cum natura humana, & in hoc sensu compleri per illā.

Circa quā difficultatē satis prolixè discutitur: sed facile respondetur, quidquid sit, utrum substantia cōpleta posset ulterius cōpleri, constare materiam primā sicut non est sic cōpleta substantialiter in homine, ut sit tota substantia hominis; ita eam non esse sic cōpletā in aliis animantibus ac subiectis, ut sit tota substantia earū, quia aliās aliæ substantiæ non differrent substantialiter, & quia opera

operationes; & accidentia propria substantiarum non competunt ipsis ratione materiae primæ, quæ est eiusdem rationis in illis: ergo sequeretur, quod si præter eam non darentur in aliis animantibus & substantiis aliæ formæ substantiales; quemadmodum aliæ dantur in homine, quod aliæ substantiæ non essent completæ substantiæ in ratione substantiarum particularium talium, quod est intentum argumenti.

Alia probatio Arriaga alio modo probat conclusionem num. 11. ex mysterio Eucharistiæ, quia constat ex fide totā substantiā panis perire, & manere accidentia ipsius: ergo nullū accidens est pars substantialis ipsius, & consequenter præter materiam primam datur aliqua forma substantialis in pane, tum quia ipsa materia prima non est tota substantia panis, alias lapis esset panis; tum quia, quādoquidem materia prima Christi manet sub accidentibus panis, sequeretur, quod maneret panis, si panis nihil aliud est quam materia prima cum talibus accidentibus.

Hæc probatio est bona probatio Theologica, si antecedens esset tam certum quoad secundam partem, nimirum quod accidentia omnia panis remaneant. Sed forte de hoc dubitari posset, & dici quod non constet alia accidentia ibi manere, præter accidentia sensibilia, præter quæ posset dici dari alia insensibilia, quæ essent principia illorum sensibilibus, & quæ cum materia prima dicerentur panis: quod si ita esset, quamvis tota substantia panis periret, & ipse etiam panis, tamen non sequeretur posset consistere forma substantiali, quia materia prima posset esse tota substantia panis, licet non esset vocanda panis, nisi habita forma accidentali illa insensibili.

Alia doctrina eiusdem. 14. Idem author disp. 4. Met. sect. 6. ait conceptum substantiæ, ut comprehendit omnem substantiam, esse quod intrinsece constituit primam re: & per primam re intelligit quod primo, & per se intenditur à natura, vel primo, & per se existit, vel quia est prima radix categoriarum, & hinc infert formas aliquas esse substantiales, quæ dantur aliquæ formæ, quæ sunt primæ radices, ex quibus sequuntur aliæ formæ.

Si obiicias quod dispositiones ad formas substantiales sint primæ radices illarum, cum tamen sint accidentia; respondeo eas non esse primas radices, tum quia illas non continent, tum quia formæ illæ substantiales non intenduntur propter dispositiones, sed è contra.

Hæc explicatio non placet vlla ratione, tum quia datur per distinctionem, tum quia forma corporeitatis, quæ est in viventibus cum anima, non esset substantialis, quandoquidem ordinetur ad animam, quod est absurdum; tum quia ubi sursum in gravi non præsupponit vllam radicem in illo ad quod sequitur, neque ordinatur ad vllam aliam formam ex iis, quæ in gravi reperiuntur, & tamen non est substantialis; & hinc manifeste impugnatur quod asserit idem author §. Respondeo primo, substantiam ut sic posse definiti esse quod non habet aliam sui priorem radicem.

Omitto aliam impugnationem, quam ipsemet proponit num. 38. & non bene soluit.

Fundamentum oppositæ sententiæ esset, quod non sit principium, unde colligatur existentia formæ substantialis, nec differentia eius à forma accidentali; sed ex dictis constat hoc esse falsum.

QVÆSTIO II.

An forma educantur de potentia materia.

Varia sententia. 15. Aliqui existimauere formas substantiales, quæ de nouo producuntur in materia, præfuisse in eadē secundum se totas, sed latuisse tamen, & per actionem causarum naturalium prodire in lucem, ac apparere. Sic cum Anaxagora veteres quidā. Alii opinati sunt formas quidem præfuisse in materia ante generationē, sed secundum partem tantum sui, & secundū aliam de nouo produci. Alii dixerunt eas præfuisse secundum esse tantū essentia, & educi secundum esse existentia. Alii erant in sententia, quod nec secundum se formaliter præfuerint

formæ, aut partialiter, aut totaliter, aut secundum esse essentia, aut existentia, nec etiam virtualiter. Alij denique tenent quod virtualiter tantum præfint in materia. Sed authores huius sententiæ, quæ communior, & verior est; diuiduntur adhuc in varias sententias: nam aliqui illam vniuersaliter tenent de omnibus formis præter animam rationalem, etiam formis calorū, & elementorū. Ita Scotistæ communiter, quos sequuntur Molina, Vasq. Ruus. Alij excludunt cum anima rationali formas cælestes tantum, ut Suarez disp. 15. Met. sec. 2. & 3. alij cum his excludunt quoque formas elementorum asserentes educi solum ex potentia materiae solas materiales mixtorum. Sic Fonseca 5. Metaph. cap. 2. Conimbricen. 1. Phys. cap. 9. quæst. 12. Antequam resoluat hanc quæstio, prius statuendum quid siteductio.

De eductione.

16. Circa eductionem formæ ex potentia materiae varij sunt modi dicendi, sed omisissimis minus principalibus & facili impugnationis, præcipui tantum proponendi videbantur.

Itaque Conimbricenses, 1. Phys. q. 12. a. 5. dicunt eductionem esse productionem formæ cum dependentia à materia prius tempore existente, ita ut, nisi materia prius tempore existeret quam vniatur ipsi forma, productio formæ non posset esseeductio, quamuis dependeat à materia. Hanc sententiam etiam tenent Complutenses hic q. 2. Ioannes à S. Thom. q. 4. a. 2. qui vltius requirit, articulo primo, tanquam vnā conditionem necessariā ad eductionem, quod forma, quæ educitur, sit connaturalis subiecto, ex quo educitur.

17. Hic modus explicandi eductionem non placet, quia omnino impertinens est, quod materia præexistat tempore; sed sufficit quod forma producat dependentem ab ipsius influxu; quemadmodum enim sufficit prioritas naturæ in causa efficiente, ut efficienter producat effectum, etiam sufficit talis prioritas in materiali, ut materialiter producat suum effectum.

Confirmatur, quia per actionem eductiua seu per eductionem formæ hic intelligimus productionē eius, quæ sit distinctæ rationis à creatione, & aliud intelligere per eductionem est excitare quæstionem inutilem de nomine: sed actio illa, per quam produceretur forma cum dependentia à causa materiali, esset distinctissima rationis à creatione (quæ est productio formæ sine tali dependentia) etiam si materia non præexisteret: ergo potest esseeductio sine illa præexistentia.

Confirmatur secundo, quia causa secunda non potest producere formam vllam naturaliter nisi per eductionem: neque enim potest creare aut cōcreare: sed potest producere formam in aliquo subiecto, quod non præexistit tempore, nempe in eodem ipso instanti, in quo producitur istud subiectum: ergoeductio non requirit, quod subiectum prius tempore existeret quā formaeducta.

Probat minor, quia Sol, si in eodem instanti cum ipso produceretur simul aër, illuminaret aëtem, & de facto Angelus in primo instanti, quo producit, producit in seipso intellectionem, & aqua in seipsa frigus, ac ceteras qualitates connaturales suas.

Deinde specialiter contra Ioannem à Sancto Thoma facit, quod ignis educat calorem ex potentia aquæ, quam calcfacit, qui tamen calor non est connaturalis propriæ loquendo aquæ, cum sit contra inclinationem eius: ergo connaturalis formæ ad subiectum non requiritur ad eductionem.

18. Dices pro aduersariis. Eductio fit per mutationem subiecti ad formameductam: ergo requiritur ad eam, quod subiectum prius tempore existeret quā forma, quia alias non posset mutari ad formam.

Respondeo distinguendo antecedens: per talem mutationem, qua transeat de priuatione formæ, quæ realiter inexistat subiecto pro aliqua duratione temporis, ad ipsam formam, nego: tum quia id gratissime dicitur, tum propter impugnationes præmissas: per talē mutationē,

M m 2 qua

Mon. requiritur præexistens tempore ad eductionem.

Impugnatur.